Nick Sava - Domnul Meher

Pe domnul Meher l-am cunoscut mai mult datorită întîmplării. Mai precis, tînăr avocat fiind, am fost tras la sorţi şi mi-a fost repartizat cazul lui „din oficiu”. Domnul Meher era prea sărac pentru a-şi putea permite plata unui avocat – nu neaparat de renume, dar fie el chiar un avocat aparţinînd unei case de avocatură cît de cît cunoscută.

Domnul Meher era înalt şi slab, aproape complet chel, cu ochelari groşi cu multe dioptrii. Avea o faţă blajină, ridată, arătînd vîrsta pe care o afirmă că ar avea-o: 67 de ani. Mergea tîrşîind puţin picioarele, legănîndu-se uşor ca o raţă – datorită unei boli a şoldurilor, zicea el. Erau zile mai rele, cînd durerile îl împiedicau să se ridice din pat, mai ales pe ploaie – şi slavă Domnului, în oraşul nostru plouă cu mult peste media naţională. Avea buzele subţiri, vinete, dar zîmbetul era plăcută, dovedind multă înţelegere. Vorbea cu o voce clară, cultivată, cu un anumit umor şi auto-ironie – ceea ce facea ca dialogurile cu el să fie extrem de interesante. Pot spune că nu îmi părea deloc rău că nimerisem să îi fiu avocat, deşi, dincolo de salariul care îl primeam de la Barou, nu făceam niciun ban.

Cazul lui însă era unul destul de complicat şi nu prea vedeam cum o să-l pot scăpa de anii de puşcărie care îl aşteptau. În ciuda vîrstei înaintate, era de prevăzut că va primi cel puţin cinci ani. Averea îi fusese deja confiscată, de unde şi imposibilitatea de a-şi plăti apărarea. Recunosc, era primul caz de falsificare de obiecte de artă întîlnit de mine. Auzisem de fenomen, văzusem filme şi citisem despre cazuri celebre, mai ales după ce mi se dăduse cazul citisem multe materiale, dar încă nu reuşisem să îmi formez o idee clară a liniei de apărare pe care trebuia să o urmez.

Faptele erau destul de clare. La un moment dat, dl Meher a scos spre vînzare un tablou de Varmeer, pictorul din Delft. S-a adresat pieţii obscure şi nu unei case de licitaţii – deşi acest lucru nu este prea rar pe piaţa operelor de artă.

− De ce nu ai făcut oferta printr-o casă de licitaţii? l-am întrebat, ştiind că în timpul interogatoriului i se va pune această întrebare.

− Mă întreba despre proveniența tabloului, mi-a răspuns, privindu-mă inocent prin sticla groasă a ochelarilor.

− Da, şi de unde îl ai?

− Păi, asta nu îţi pot spune. Nici nu m-ai crede…

Un zîmbet fugar făcu buzele vineţii să prindă viaţă.

− Eu sunt dispus să cred orice. Sunt avocatul tău. E de presupus ca mie să îmi spui numai adevărul.

− Nu te-am minţit niciodată. Dar asta nu cred că pot să ţi-o spun…

Mi-a spus, dar mult mai tîrziu. Cînd am ascultat confesiunea, m-am întrebat dacă nu era mai bine să îl declar nebun şi să cer internarea lui la un ospiciu…

Discuţiile în lumea artei au început imediat după oferta lui. În primul rînd, nu se ştia ca vreo lucrare a lui Varmeer să se afle în posesia unui colecţionar numit Meher. De fapt, numele lui Meher nu era absolut deloc cunoscut în lumea colecţionarilor. Clientul meu a încercat să placheze întrebările, spunînd că el nu este decît agent al unui colecţionar care doreşte să rămînă anonim. Dar atunci i s-au cerut date despre istoria tabloului. Nici lucrarea nu era de găsit în lista tablourilor lui Varmeer. Pictorul olandez, deseori staroste al breslei (guildei) Sfîntul Luca a pictorilor din Delft, ocupat mai ales ca negustor de artă, consilier şi, deseori, hangiu, nu a lăsat decît vreo 40 de tablouri. Niciunul nu se numeşte, însă, ***Magdalena Penitentă (portretul Magdalenei van Rujiven)***. Scrisoarea trimisă de dl. Meher specifică următoarele: „Magdalena stă la picioarele lui Iisus, cu ochii înlăcrămaţi ridicaţi spre el şi cu degetele mîinilor încleştate. Spaţiul reprezintă un interior tipic olandez, în fundal putîndu-se observa alte două lucrări ale lui Varmeer, *Geograful* şi *Doamnă la Virginal* – ultimul pictat în ultimi ani de viaţă. Acest fapt este confirmat de faptul că Sf. Magdalena pare a avea în jur de 20 de ani. Ori, Magdalena de Rujiven, unica fiică a sponsorului lui Varmeer, s-a născut în 1655. Asta face ca acest tablou, ***Magdalena în Penitenţă***, să fie unul din ultimele lucrări pictate de maestru – care a murit in 1675."

Desigur, toţi cei interesaţi de lucrare, colecţionari îndrăgostiţi de opera olandezului, s-au întrebat dacă lucrarea poate fi atribuită, dincolo de orice dubiu, lui Jan Varmeer. În final, dl Meher a acceptat să primească o comisie de trei critici de artă de renume care să facă analizele de rigoare. Cei trei au fost unanimi: lucrarea nu numai că este absolut autentică, dovedind asupra de măsură tehnica maestrului din Delft, dar este şi în condiţii cît se poate de bune. De fapt, această ultimă afirmaţie a adus dlui Meher nenorocirea.

− Deci, fără niciun dubiu, lucrarea aparţine lui Varmeer, l-m întrebat.

− Fără nicio îndoială! a spus el cu siguranţă în voce.

− Cum se face atunci că pare pictată ieri? Nici o urmă de patină, nicio crăpătură. Alături de celelalte lucrări păstrate, e drept, unele în condiţii aproape perfecte, această lucrare pare recondiţionată recent. Ori, niciun atelier de recondiţionare de artă de renume nu a văzut lucrarea…

− Nu am dat-o la curaţire. Nu a fost nevoie…

De unde a început să se infiltreze ideea că lucrarea e pur şi simplu o *forgery* făcută de chiar dl Meher. Ceea ce a adus, în scurt timp, pe capul lui, Interpolul. Şi, surpriză: În casa lui au fost descoperite nu mai puţin de 12 falsuri! Mai erau trei Varmeer, un Rembrand, doi Rubens, doi Snyders, doi Jordaens şi un van Goyen. Toate proaspete, toate necunoscute, toate din perioada 1660-70. Cele patru ale lui Varmeer erau cele mai recente – de după 1670, se pare. Prin confiscarea lor (şi a casei dlui Meher) şi arestarea acestuia, cazul se încheiase pentru Poliţie. Procurorii aveau un caz simplu şi limpede. Dar eu? Puteam, bineînţeles, să nu îmi bat capul. Şi totuşi…

În primul rînd, m-a uimit faptul că dl Meher nu avea niciun fel de educaţie artistică. El era, de pregătire, fizician. Îşi şi cîştigase existenţa predînd fizica la şcoala-internat din satul în care locuise mai bine de 30 de ani, de la sosirea lui acolo. Nu manifestase interes faţă de artă niciodată – era unul din puţinii profesori care nu participase niciodată la cursurile de pictură organizate de-a lungul timpului de profesorii de arte vizuale. În viaţa culturală sărăcăcioasă a satului, clasele de artă erau una din activităţile preferate de intelectuali. Dl. Meher era mai

curînd atras de istorie – e drept, tocmai istoria secolului al XVII. Pe lîngă istoria Angliei (ceea ce era de înţeles), scrisese studii despre istoria Spaniei, Franţei şi Ţărilor de Jos. Un studiu despre perioada războaielor dintre Franţa şi Nederlands atrăsese destule aprecieri de la specialiştii în domeniu. Chiar numai Italia se pare că îl lăsase indiferent.

Mai mult, poliţia nu a reuşit să descopere nicio urmă de activitate artistică în casa dlui Meher. Nicio pată, cît de mică, de culoare, pigmenţi, ulei sicativat. Nicio pensulă, şevalet, pînză, caiet de desene măcar. Şi, apoi, misterul originalelor. Dacă dl Meher a copiat lucrări originale ale marilor maeştri – unde sunt acele originale? Nimeni nu le ştie, nimeni nu a bănuit măcar existenţa lor. Chiar şi cei doi Rubens aparţin indubitabil marelui pictor şi nu şcolii lui, vreunui elev oricît de talentat!

− Cum de ai putut să le pictezi atît de bine? l-am întrebat.

− Eu? Păi, dacă am o mînă atît de bună, de ce nu mi-aş fi pictat propriile-mi lucrări? Atunci le vindeam cît se poate de uşor…

Ei, nu e chiar aşa. Nu cred că sunt prea mulţi amatori care să cumpere lucrări semnate „Meher”. În orice caz, nu cu preţul unui tablou de Varmeer sau chiar van Goyen. Dar, pe de altă parte, dacă „are” mîna lui Varmeer, de ce nu a pictat o versiune a *Fetei cu perla*? Şi, apoi, de ce nu a încercat să dea „patină” tabloului? Întrebări la care nu puteam găsi deloc răspuns, fără ca dl Meher să îmi spună adevărul.

Pînă la urmă a trebuit să mă declar învins. Oftînd, i-am spus:

− Domnule client, trebuie să recunosc că nu pot să te salvez. Nu am cum. Toate probele sunt împotriva dumitale. Iar cele cîteva neconcordanţe nu vor putea fi folosite împotriva procurorului. Asta e. Să sperăm că vei scăpa doar cu cinci ani…

− Dumitale chiar îţi pasă, constată domnul Meher. Nu mă aşteptam… Păi, ce mai contează? Închis în casă sau în închisoare, de la o vîrstă nu mai are prea multă importanţă. Îmi plăcea să îmi privesc colecţia – dar dacă mi-au confiscat-o, ce rost mai are? Unde mai pui că nu o să mai trebuiască să îmi fac griji privind existenţa. Să ştii, din cauza foamei am decis să vînd o lucrare! Criza asta m-a lovit urît. De cînd am ieşit la pensie, nu am reuşit să mă mai descurc…

− Dacă aş şti mai multe, aş putea găsi o fisură în acuzare. Dar aşa…

− Dle avocat, o să îţi povestesc mai mult. Nu pentru a-ţi da vreo armă, ci doar pentru că îmi eşti simpatic. Oricum, nu vei putea folosi cele ce-ţi voi spune. Nici măcar pentru a mă declara nebun… Nimeni nu te va crede – aşa cum, de altfel, presupun că nici tu nu mă vei crede. Ia să vedem, ce vîrstă crezi că am?

− 67. Doar am actele dumitale.

− Hehe, aşa scrie acolo. În realitate, am trecut cu mult suta. Dacă nu trăiam aici, aş fi arătat mult mai tînăr. Una din consecinţele „mutării” mele… Am trăit suficient, aş zice. Am trăit în această epocă, am trăit în trecut, am trăit în viitor… Ce îşi poate dori mai mult un istoric? Să ştii, ca profesie asta sunt: istoric. La mine fizica era mai mult un hobby – necesar, într-adevăr. Fără cunoştinţe temeinice în fizica relativist-temporală, nu puteam participa la programul de deplasare în timp. Aşa, mi s-a permis să fac vizite în aria mea de cercetare: Olanda mijlocului

de secol XVII. De trei ori am călătorit cu Maya, colega mea. Ea era specialistă în Barocul olandez. Aşa că, pe lîngă familiarizarea cu situaţia politică, economică, socială a epocii – inclusiv a războiului cu francezii -, am vizitat mai toate atelierele pictorilor din perioada respectivă.

Îl priveam aiurit. Într-adevăr, nu era deloc ceea ce voisem să aud. Şi îmi formulam deja cazul „Onorată instanţă, clientul meu e un caz tipic de…"

− M-am îndrăgostit de cîţiva artişti. În acea vreme ei erau consideraţi meşteşugari. Abia reuşeau să-şi asigure un trai cît de cît decent. Varmeer, care avea unşpe copii, trăia în cruntă sărăcie, deşi avea un han şi o afacere în comerţul cu obiecte de artă – mai ales miniaturi. Recunosc, am profitat de acest lucru. Nu cu intenţie, nu sunt inuman – e şi greu să fi inuman trăind în secolul XXVI. Le-am dat ce am putut să le dau din puţinele economii făcute de mine, cînd bani, cînd mîncare… Lui Rembrandt i-am dat medicamente pentru Titus, ce păcat că era deja prea tîrziu… Da, una din paradoxurile timpului este că nu putem interveni în derularea lui istorică. Nu am putut salva pe nimeni – probabil nu aş fi putut omorî pe nimeni. Ei mi-au dat lucrări. De acolo le am.

− Rubens nu avea nevoie de nimic – nu am găsi altceva de spus.

− Nici nu l-am cunoscut, rîse el. A murit cu aproape două decenii înainte să ajung eu în Ţările de Jos. Unul mi l-a dat Snyders, celalalt Jordaens. Ei i-au fost ucenici. Sunt lucrări tîrzii, de la Steen – de fapt mai mult schiţe de peisaj. Prea „moderne" pentru arta acelui veac…

− Şi cum ai ajuns cu ele aici?

− Nu le puteam lua cu mine acasă. Mi le-ar fi confiscat – şi ajunsesem să le îndrăgesc. Mi-am programat să ajung aici. O epocă în care Anglia nu a avut prea multe convulsii – după Război. Mi-am făcut hîrtii din Irlanda de Nord şi am reuşit să mă strecor, în ciuda Securităţii. Cîteva inginerii temporale… Mi-am pierdut urma şi faţă de Poliţia TransTemp, chiar mai atentă. Şi de atunci am trăit liniştit în satul Wolverick. Pînă cînd am atras atenţia asupra mea. Nu, nu criticii sau Interpolul m-au înfundat – ci TransTempul. Ei mi-au şi confiscat operele. Nu e permis scoaterea din ambient a obiectelor – asta poate duce la schimbarea percepţiei şi a datelor cunoscute. M-au pedepsit lăsîndu-mă aici. În rata de îmbătrînire în acest timp, probabil nu am de trăit mai mult de trei decenii… Poate nici atît.

− Deci, de aceea sunt picturile atît de prospete?

− Desigur. Doar cele ale lui Rubens sunt mai vechi de şaizeci de ani. Ale lui Varmeer nu au nici măcar patruzeci. Şi le-am ţinut în condiţii perfecte…

Desigur, nu am putut folosi declaraţiile lui în apărarea mea. Încercarea de a-l găsi bolnav mintal a fost respinsă chiar de dl Meher. A primit şapte ani cu reducere. Desigur, nu a ajuns să îi facă pe toţi. La mai puţin de un an a făcut vîlvă ştirea evadării lui din închisoare. Cazul a rămas nerezolvat: dispăruse fără urmă.

O urmă mi-a lăsat, totuşi. Într-o zi, cînd m-am întors acasă, am găsit atîrnat pe perete un mic ulei pe lemn, de circa 40×28, „***Răpirea lui Ganimede***" de Jacob Jordaens. Parcă fusese pictat cu o zi înainte. Vopselele miroseau încă… Un bilet nesemnat mă atenţiona: „*Poţi să îl dai cu verni peste 7 ani.*"